

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC TRONG BẢO TÀNG GÓP PHẦN XÂY DỰNG XÃ HỘI HỌC TẬP

NGUYỄN THU HƯƠNG*

TÓM TẮT

Đề án “Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012 - 2020” đã xác định bảo tàng là một thiết chế quan trọng để xây dựng và triển khai tổ chức thực hiện các hoạt động học tập suốt đời. Với vị trí thuận lợi, cơ sở hạ tầng kỹ thuật được đầu tư đồng bộ, đội ngũ cán bộ trẻ, năng động, được đào tạo chuyên môn sâu, hệ thống trưng bày có nhiều đổi mới, công tác tuyên truyền được nâng cao, Bảo tàng Nam Định đã và đang đáp ứng tốt nhu cầu nghiên cứu, tham quan học tập của công chúng về di sản văn hóa, góp phần xây dựng xã hội học tập, tạo môi trường thuận lợi để mọi người được học tập suốt đời và là điểm đến hấp dẫn của du khách.

Từ khóa: giáo dục trong bảo tàng; xây dựng xã hội học tập; Bảo tàng Nam Định.

ABSTRACT

The project of building learning society in period 2012 - 2020 has identified museum as an important institution to build and organise long life learning activities. Thanks to its advantages of good infrastructure, active young staffs with high professional quality, new exhibitions, promotions, Nam Định Museum had and has been meeting with the demand of research, education of audiences on cultural heritage, to contribute to the building of learning society, and to create favourable environment to people to long life learning, as well as to be a attractive tourist destination.

Key words: museum education; building learning society; Nam Định museum.

1. Ngày 09/01/2013, Thủ tướng Chính phủ ký Quyết định số 89/QĐ-TTg phê duyệt Đề án “Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012 - 2020”. Một trong những tiêu chí quan trọng mà Đề án xác định là “... đảm bảo các điều kiện cần thiết nhằm tạo mọi điều kiện thuận lợi để mọi người, mọi lứa tuổi, mọi trình độ được học tập thường xuyên, học tập suốt đời góp phần nâng cao dân trí và năng lực công dân, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực và chất lượng cuộc sống của bản thân, gia đình và xã hội”¹. Trong đó, học tập suốt đời được coi vừa là mục tiêu, vừa là giải pháp để xây dựng xã hội học tập. Mọi cá nhân phải có trách nhiệm học tập thường xuyên, suốt đời, tận dụng mọi cơ hội học tập để làm người công dân tốt; có nghề, lao động với hiệu quả ngày càng cao; học cho bản thân và những người xung quanh hạnh phúc; học để góp phần phát triển quê hương, đất nước và nhân loại².

Coi trọng việc học, coi học tập là nền tảng để làm người là truyền thống tốt đẹp đã có từ bao đời nay của dân tộc ta. Điềm lại lịch sử khoa bảng nước ta, Trạng nguyên trẻ nhất là Nguyễn Hiền, đỗ khoa thi năm Đinh Mùi (1247), đời vua Trần Thái Tông, khi 13 tuổi; Vũ Tuấn Chiêu (một trong ba Trạng nguyên nhiều tuổi nhất) tuy mồ côi cha từ 6 tuổi, nhưng ông đã lấy gương “nước chảy đá mòn” dùi mài kinh sử để đến hơn 50 tuổi thi đỗ Trạng nguyên, khoa Ất Mùi, năm Hồng Đức thứ 6 (1475) đời vua Lê Thánh Tông; sĩ tử cao tuổi nhất là Vũ Đình Thự, dự khoa thi năm Canh Tý, niên hiệu Thành Thái thứ 12 (năm 1900) của trường Hà Nội - Nam Định khi đã 84 tuổi. Đó chính là những tấm gương về tinh thần hiếu học và học tập suốt đời của dân tộc ta trong lịch sử. Sau này, Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng chỉ rõ: “Học hỏi là một việc phải tiếp tục suốt đời”; “Thế giới tiến bộ không ngừng, ai không học là lùi”. Đặc biệt, ngày nay, Việt Nam đang trên con đường phát triển và hội nhập với thế giới thì việc thúc đẩy học tập suốt

* Bảo tàng Nam Định

đời được coi là chính sách quốc gia nhằm nâng cao chất lượng và sức cạnh tranh của nguồn nhân lực. Học tập suốt đời chính là nhu cầu thiết yếu đối với chúng ta không chỉ trong quá khứ, hiện tại mà còn có ý nghĩa quyết định đến sự phát triển của dân tộc, quốc gia.

Đề án “Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012 - 2020” đã xác định bảo tàng là một thiết chế quan trọng để xây dựng và triển khai tổ chức thực hiện các hoạt động học tập suốt đời. Hiệp hội Bảo tàng quốc tế (ICOM) cũng chỉ rõ: “Bảo tàng là một thiết chế văn hóa phi lợi nhuận, hoạt động thường xuyên, mở cửa đón công chúng đến xem, phục vụ cho xã hội và sự phát triển của xã hội...”³. Vì thế, với chức năng của một cơ quan giáo dục ngoài nhà trường, có khả năng và thế mạnh riêng, thích hợp với mọi lứa tuổi, mọi tầng lớp xã hội và nghề nghiệp, bảo tàng cung cấp những thông tin về khoa học, lịch sử, văn hóa tới công chúng một cách hấp dẫn, dễ hiểu, góp phần tích cực làm giàu tri thức cho cộng đồng cũng như hoàn thiện nhân cách con người. Đây cũng được coi là một trường học.

2. Bảo tàng là một thiết chế văn hóa đặc thù, đa chức năng. Theo ICOM, bảo tàng có ba chức năng cơ bản là: nghiên cứu khoa học, giáo dục, bảo tồn và thưởng thức⁴. *Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật di sản văn hóa* cũng quy định cụ thể 8 nhiệm vụ của bảo tàng, trong đó, có các nhiệm vụ: Sưu tầm, kiểm kê, bảo quản và trưng bày các sưu tập hiện vật, nghiên cứu khoa học phục vụ việc bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa và tổ chức phát huy giá trị di sản văn hóa phục vụ xã hội. Mặc dù còn có những quan điểm khác nhau về chức năng của bảo tàng, nhưng cơ bản, các quan điểm đều thống nhất, bảo tàng có các chức năng xã hội sau: nghiên cứu khoa học, giáo dục khoa học, bảo tồn di sản văn hoá, tài liệu hoá khoa học, thông tin, giải trí và hưởng thụ văn hóa⁵. Trong đó, chức năng giáo dục của bảo tàng có vai trò quan trọng, chuyển tải nội dung trưng bày bảo tàng thông qua những phương pháp, hình thức khác nhau giúp cho việc hình thành thế giới quan, giáo dục tư tưởng đạo đức, thẩm mỹ cho con người phát triển toàn diện.

Hoạt động giáo dục của bảo tàng được quy định cụ thể tại Điều 10, *Thông tư số 18/2010/TT-BVHTTDL ngày 31/12/2010 của Bộ trưởng Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch về tổ chức và hoạt động của bảo*

tàng. Theo đó, hoạt động giáo dục bao gồm: Hướng dẫn tham quan; tổ chức chương trình giáo dục; tổ chức hội thảo, tọa đàm khoa học, nói chuyện chuyên đề; xuất bản ấn phẩm liên quan đến hoạt động giáo dục của bảo tàng. Chương trình giáo dục của bảo tàng phải phù hợp với nội dung hoạt động và đối tượng công chúng của bảo tàng nhằm tạo cơ hội và khuyến khích các hình thức học tập và hưởng thụ văn hóa của công chúng.

Bảo tàng Nam Định là một thiết chế văn hóa quan trọng của tỉnh, được đầu tư xây dựng từ năm 2006, trên diện tích mặt bằng gần 12.000m², trong không gian của thành Nam xưa, hài hòa với quần thể các công trình văn hóa, như Cột cờ, điện Kính Thiên (nay là chùa Vọng Cung), khu Dàn leo, đền Liệt sỹ Thành phố... Công trình được thiết kế quy mô, kết cấu hạ tầng và hệ thống kỹ thuật đồng bộ, phù hợp với quy hoạch xây dựng, phát triển thành phố Nam Định trở thành trung tâm khu vực Nam đồng bằng sông Hồng. Với quy mô kiến trúc và vị trí thuận lợi, Bảo tàng Nam Định hiện được đánh giá là một trong những bảo tàng cấp tỉnh đẹp nhất trong toàn quốc, có đầy đủ điều kiện để nghiên cứu, bảo tồn và phát huy tốt nhất các di sản văn hóa của địa phương và dân tộc.

Hiện nay, bảo tàng đang lưu giữ và phát huy giá trị gần 20.000 tài liệu, hiện vật phản ánh một cách sinh động và tương đối toàn diện về lịch sử tự nhiên và xã hội của tỉnh Nam Định. Phần trưng bày nội thất của bảo tàng giúp người xem hiểu biết về các giai đoạn lịch sử của mảnh đất Nam Định từ thời Tiền sơ sử, văn hóa Đông Sơn, thời kỳ Bắc thuộc đến các triều đại quân chủ Việt Nam, như: Lý, Trần, Lê sơ - Mạc, hậu Lê, Nguyễn - Pháp thuộc và thời kỳ cách mạng kháng chiến chống thực dân Pháp, đế quốc Mỹ. Trong đó, mỗi giai đoạn lịch sử đều có những sưu tập hiện vật quý hiếm, như: sưu tập điêu khắc đá tháp Chương Sơn, sưu tập đất nung thời Lý, sưu tập đồ dùng sinh hoạt và vật liệu kiến trúc thời Trần, sưu tập đồ gốm gắn với tôn giáo thời Lê - Mạc, sưu tập điêu khắc gỗ và đồ đồng thời hậu Lê, sưu tập hình ảnh, hiện vật về trường thi Hương triều Nguyễn và thành Nam xưa...

Phần ngoại thất của bảo tàng trưng bày các tác phẩm nghệ thuật, tôn giáo và điêu khắc đá, với kích thước và trọng lượng lớn, có niên đại từ thế kỷ XIII- XX; các loại hình hiện vật tham khảo của nhiều giai đoạn lịch sử được thám sát, khai quật tại các di tích, di chỉ khảo cổ trên địa bàn

Học sinh trải nghiệm gói bánh chưng tại Bảo tàng Nam Định - Ảnh: Tác giả

của tỉnh; nhóm vũ khí, khí tài tham gia chiến đấu bảo vệ bầu trời Hà Nam Ninh trong thời kỳ kháng chiến chống Mỹ.

Ngoài ra, còn có phần trưng bày về thành Nam xưa trong không gian Cột cờ Nam Định, nơi tưởng niệm công chúa Nguyễn Thị Trinh, liệt nữ anh hùng đã cùng cha chiến đấu bảo vệ kỳ đài và kho lương thành Nam trong thời kỳ chống Pháp đầu thế kỷ XIX.

Sau khi khai mạc trưng bày, chính thức mở cửa phục vụ công chúng (ngày 30/9/2012), Bảo tàng Nam Định đã xây dựng chương trình đổi mới công tác tuyên truyền giáo dục, nhằm thu hút khách tham quan, đặc biệt là giới trẻ đến với bảo tàng. Đầu năm 2013, bảo tàng đã tham mưu xây dựng kế hoạch phối hợp công tác giữa Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch với Sở Giáo dục và Đào tạo Nam Định tổ chức cho các cơ sở giáo dục đến tham quan, học tập, vui chơi tại bảo tàng. Đây là hoạt động thiết thực, tạo môi trường thuận lợi để mọi người được học tập suốt đời, đặc biệt là hưởng ứng phong trào thi đua liên ngành "Xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực". Tại đây, ngoài việc tìm hiểu lịch sử, văn hóa của quê hương, đất nước, các em còn được tham gia các trò chơi dân gian, xem trình diễn một số loại

hình di sản văn hóa phi vật thể đặc trưng của Nam Định, dự tọa đàm về những sự kiện lịch sử - văn hóa tiêu biểu của địa phương, tổ chức lễ kết nạp Đoàn, lễ tri ân trưởng thành cho học sinh các cấp học.

Hiện nay, bảo tàng còn xây dựng để án kết nối các di sản văn hóa tiêu biểu của tỉnh Nam Định phục vụ giáo dục và phát triển du lịch. Ngoài bảo tàng, du khách sẽ được hướng dẫn viên của bảo tàng đưa đến tham quan, tìm hiểu giá trị hệ thống nhà truyền thống, nhà lưu niệm, di tích lịch sử - văn hoá, làng nghề thủ công truyền thống, khu du lịch sinh thái... trên địa bàn Nam Định, tạo thành các tuyến, điểm tham quan học tập, như:

- Tuyến Bảo tàng Nam Định - Khu di tích đền Trần và chùa Phổ Minh - Khu di tích phủ Dầy;

- Tuyến Bảo tàng Nam Định - Nhà truyền thống ngành Dệt may Việt Nam (đường Hoàng Hoa Thám, thành phố Nam Định) - Bảo tàng Kỷ vật Chiến tranh (đường Đặng Việt Châu, phường Cửa Bắc, thành phố Nam Định);

- Tuyến Bảo tàng Nam Định - Bảo tàng Đồng Quê (thôn Bình Di, xã Giao Thịnh, huyện Giao Thủy) - Nhà lưu niệm Cố Tổng Bí thư Trường Chinh (làng Hành Thiện, xã Xuân Hồng, huyện Xuân Trường);

- Tuyển Bảo tàng Nam Định - Chùa Cổ Lễ - Chùa Keo Hành Thiện - Nhà lưu niệm đồng chí Trường Chinh;

- Tuyển Bảo tàng Nam Định - Làng hoa cây cảnh Vị Khê (xã Nam Điền, huyện Nam Trực) - Bảo tàng Đồng Quê - Vườn quốc gia Xuân Thủy (huyện Giao Thủy).

Sau 2 năm thực hiện kế hoạch, đến nay, đã có gần 40.000 lượt khách, bao gồm các đơn vị, tổ chức, cá nhân trong và ngoài nước, trong đó, có hơn 20.000 học sinh, sinh viên của gần 40 cơ sở giáo dục trên địa bàn tỉnh đến tham quan, học tập tại bảo tàng.

3. Trong thời gian qua, việc đẩy mạnh công tác giáo dục tại Bảo tàng Nam Định bước đầu thu được những kết quả nhất định, nhận được nhiều phản ánh tích cực từ khách tham quan. Giáo viên Trần Thị Thu Hằng - Trường Tiểu học Phạm Hồng Thái, thành phố Nam Định đã viết trong sổ cảm tưởng: "Đặt chân vào đây, tất cả thầy và trò chúng tôi không khỏi ngỡ ngàng trước quy mô, cách bài trí khoa học của phòng trưng bày... Chúng tôi thấy tự hào về truyền thống cha ông, nguyện đem sức lực, trí tuệ của mình truyền lại cho lớp lớp học trò, tiếp tục xây dựng nên những trang sử vẻ vang của tỉnh nhà". Em Lưu Thị Khánh Huyền, học sinh lớp 9, Trường Trung học cơ sở Lương Thế Vinh đã ghi cảm tưởng sau khi tham quan tại bảo tàng như sau: "Bảo tàng Nam Định là một công trình văn hóa thực sự có ý nghĩa. Qua buổi tham quan và học tập ngày hôm nay, chúng em thêm hiểu về truyền thống lịch sử tỉnh Nam Định từ xưa đến nay. Tự hào về lịch sử hào hùng của quê hương Nam Định thân yêu, chúng em nguyện phấn đấu hết sức mình trong học tập và tu dưỡng đạo đức để xứng đáng với các thế hệ cha anh đi trước, góp phần xây dựng tỉnh Nam Định giàu mạnh trong tương lai".

Trong việc tổ chức các tuyến tham quan học tập ngoài bảo tàng, Bảo tàng Nam Định và các cơ sở giáo dục đã có sự phối hợp trách nhiệm thống nhất với nhau, đảm bảo an toàn, hiệu quả trên nguyên tắc: Bảo tàng kết nối các di sản tiêu biểu tạo thành tuyến điểm tham quan học tập, cử hướng dẫn viên giới thiệu các giá trị lịch sử - văn hóa tại các thiết chế văn hóa, di tích trong tuyến điểm. Các cơ sở giáo dục tổ chức quản lý, đưa đón học sinh, chịu trách nhiệm an toàn chuyển tham quan. Sau mỗi đợt tham quan, học tập, các cơ sở giáo dục tổ chức đánh giá kết quả và cho học sinh viết bài thu hoạch theo các câu hỏi, gợi ý của bảo tàng.

Đưa bảo tàng đến với trường học là một xu hướng tiếp cận mới. Bảo tàng Nam Định đã góp phần đổi mới phương pháp giáo dục môn lịch sử trong nhà trường; tạo được cầu nối đưa kiến thức lịch sử đến với thế hệ trẻ, tạo cho các em những xúc cảm chân thực, từ đó giúp các em dễ học, dễ thuộc, hiểu bài một cách sâu sắc và thích thú hơn với môn lịch sử.

Để công tác tổ chức các hoạt động tham quan, học tập tại bảo tàng diễn ra thường xuyên, sôi nổi và thu được những kết quả cao hơn nữa, bảo tàng đang tiếp tục xây dựng các chương trình kết nối các di sản văn hóa tiêu biểu, mở rộng đối tượng phục vụ tới các đoàn thể, các cơ sở giáo dục trên địa bàn toàn tỉnh; đồng thời tổ chức các cuộc thi tìm hiểu lịch sử, văn hóa của quê hương, tổ chức các trò chơi dân gian, biểu diễn văn hóa phi vật thể, tạo sân chơi giúp các em học mà vui, vui mà học; xuất bản các ấn phẩm, như tập gấp, sách ảnh giới thiệu về bảo tàng và các sưu tập hiện vật bảo tàng.

Với vị trí thuận lợi, cơ sở hạ tầng kỹ thuật được đầu tư đồng bộ, đội ngũ cán bộ trẻ, năng động, được đào tạo chuyên môn sâu, hệ thống trưng bày có nhiều đổi mới, công tác tuyên truyền giáo dục có nhiều cố gắng và sáng tạo, Bảo tàng Nam Định đã và đang đáp ứng tốt nhu cầu nghiên cứu, tham quan học tập của công chúng về di sản văn hóa, góp phần xây dựng xã hội học tập, tạo môi trường thuận lợi để mọi người được học tập suốt đời và là điểm đến hấp dẫn của du khách khi về thành Nam./

N.T.H

Tài liệu tham khảo và chú thích:

1- Hiệp hội Đại học nghiên cứu, học tập suốt đời của ASEM và Văn phòng UNESCO tại Việt Nam, *Kỷ yếu Diễn đàn Việt Nam - Học tập suốt đời, xây dựng xã hội học tập*, Hà Nội, 2010.

2- Quyết định số 89/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án "Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012 - 2010".

3, 4, 5- Nguyễn Thị Huệ (2008), *Cơ sở Bảo tàng học*, Nxb. Đại học Quốc gia, Hà Nội, 2008.

6- *Kỷ yếu Hội nghị Hiệp hội Các Bảo tàng quốc gia châu Á lần thứ 4*, Hà Nội, 8/10/2013.

7- Nguyễn Kim Thành, "Các bảo tàng Hà Nội với việc nâng cao chất lượng dạy và học môn Lịch sử trong các trường phổ thông", *Tạp chí Di sản văn hóa*, số 3 (40) - 2012.

9- Phạm Thu Hằng, "Giáo dục toàn diện - một xu hướng phát triển của bảo tàng ở Việt Nam", *Tạp chí Di sản văn hóa*, số 2 (43) - 2013.

10- *Luật di sản văn hóa và văn bản hướng dẫn thi hành*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2004.

(Ngày nhận bài: 21/03/2015; Ngày phản biện đánh giá: 16/4/2015; Ngày duyệt đăng bài: 23/4/2015).